

“İdrakın ilhamı mənəvi impulslardan güc alır”

M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetində (MDU) “Universitetlər, cəmiyyət və bəşəriyyətin gələcəyi” mövzusunda beynəlxalq forum keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, 1500-ə yaxın iştirakçı və qonağın - Rusiyanın və xarici ölkələrin aparıcı universitetlərinin rektorlarının və prezidentlərinin, elmi təşkilatların, akademik dairələrin, dövlət orqanları təmsilçilərinin, tanınmış alimlərin və ictimai xadimlərin iştirak etdikləri tədbirdə MDU-nun rektoru, akademik Viktor Antonoviç Sadovniç, Rusiya Rektorlar İttifaqının vitse-prezidenti, Privoljjsk Federal dairəsi ali məktəblər Şurasının sədri, N.İ.Lobaçevski adına Nijni Novqorod Dövlət Universitetinin prezidenti Roman Qriqoryeviç Strongin, Bolqarıstan Elmlər Akademiyasının sabiq sədri, Sofiya Universitetinin rektoru Blaqvest Sendov çıxış ediblər.

M.V.Lomonosov adına MDU-nun Bakı filialının rektoru, AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik Nərgiz Paşayevanın forumdakı plenar məruzəsi iştirakçılar tərəfindən maraq və rəğbətlə qarşılanıb.

“Təhsil məsələləri çoxcəhətlidir, birmənalı deyil. İlk baxışdan belə görünür ki, tədris prosesinin idarə olunmasının bütün reseptləri artıq yaradılmışdır. Belə düşünmək olar ki, hər şey tamamilə aydındır və sadədir - biz bilikləri toplamalı, ötürməli və qiymətləndirməliyik. Bəs, əsas nəticəyə - qazınan biliklərin insanın şüur və tərəkürünü zənginləşdirdiyi və maarifləndirdiyi pozitiv dönüş nöqtəsinə necə yetişməli? Axı, sonra məhz şüur aparıcı olacaq və yalnız o, biliyi bu və ya digər yolla aparacaqdır. Başqa sözlə, sadəcə, yalnız konkret mütəxəssis hazırlamaq deyil, mənəvi-əxlaqi prinsiplərə və yüksək məziyyətlərə sahib olmaq üçün insanı necə öyrətməli, necə savadlandırmalı? Bu məsələni tarix kontekstində nəzərdən keçirərkən, tarixən ilkin impulsun və bazanın yalnız bilik deyil, həm də səbatlı vicdan, dərrakənin gücü və əxlaqın olduğu proseslərin fərqi aydın görə bilərik.

Sovet dönməsində bizlər - filoloqlar illərlə süni sosrealizm metodologiyasından istifadə etmişik. “Sovet ədəbiyyatının optimizmi” prinsipi nəinki saxta elmi formulu, doktrinanı ehtiva edirdi, həmçinin bir çox hallarda bu ştamp gənc insanın beynini pozur, köhnə düşünce sistemində yaşayan insanları barışmaz edirdi. O zamanlar fərqli düşüncə və fərqli yazan insanların qarşısında hələ çox maneələr dururdu. Çünki təhrif edilmiş nəzəri biliklərin doğurduğu aləm ədəbiyyatşünaslıq dərsləkləri ilə məhdudlaşmış, onlarla bitirdi. Vaxtilə bu qəbildən olan biliklər milyonların şüurunu təhrif etmişdi və heç kimin poza bilmədiyi tarazlığı yalnız ideoloji əhəmiyyət, göstəriş və metodologiyalardan real şəkildə azad olan sələf alimlərin həlledici təsiri bərqərar edirdi.

XXI əsrdə bilik və təhsil vasitəsilə kütlələrin şüurunu düzgün idarə edə biləcəyikmi? Heç də sadə olmayan bu sualın cavabı, şübhəsiz, müsbət olmalıdır. Əks halda, biliklər əsas missiyasından - cəmiyyətin ləyaqətini, asayişini, rifahını və inamını təmin etməkdən məhrum olacaqdır. Dünyanın cari durumunda skeptiklər bu ali prinsipləri sadələşdirən və səmərəsiz adlandıran bilirlər. Sırr deyil ki, bəzən belə dayaz düşüncələr bütöv bir həmfikirler ordusu toplaya bilər. Təhsil prosesində ən çətin məsələ müasir tədrisin dağıdıcı, etinasız pragmatizm və praktikizmə yuvarlanmasına yol verməkdir. Qəlb, insan təbiəti, şəxsiyyət təhsil sistemində bu çətin prosesin keyfiyyətinə, etibarlılığına və funksionallığına zəmanət verilməsinə təsir edən əsas amillərdir.

İstənilən insan erkən uşaq yaşlarından real həyatı olayların və durumların heç də birmənalı olmaması, bəzən isə ağır olması faktı ilə əvvəlcə nəzəri, sonra isə real şəkildə üzlaşır. Və bu və ya digər situasiyada fərdin hərəkət və əməllərinin özünütəşkilin və şəxsi intizamın hansı meyarları ilə şərtlənəcəyini heç kim dəyə bilməz. İdealdə, məhz məktəbdə atılan ilk addımlar, daha sonra isə biliklərin əldə olunmasına aparıcı yol, ən müsbət keyfiyyətlərə şövqləndirməklə insanı böyük aləmə hazırlamalıdır.

Bu mərhələdə yalnız kitablardakı müdrik fikirlər deyil, bu və ya digər biliklərin daşıyıcısı olan insanlarla şəxsi təmas da çox önəmlidir; onların həyat fəlsəfəsi, baxışları, daxili aləmləri və prinsipləri çox önəmlidir; təhsil mühtinin özü və onun atmosferi, biliklərin gücünə inamın ruhu, energetikası önəmlidir.

Innovasiya əsri olan hazırkı dövərdə məhz humanitar elmlər, sosial dəyəərə malik elmlər qlobal miqyasda böyük əhəmiyyətə malikdir. Dəqiq elmlərin, innovativ layihələrin istənilən nailiyyətləri və ya uğursuzluqları gec-tez humanitar tərkibli və müxtəlif problemlərlə üzlaşır, kəşifir. Hətta dahi bir əqlin eyforiyası ali yönümlü qadağanı pozmaq cazibəsi qarşısında duruş gətirmədikdə, humanitar təlimlərin etik, əxlaqi və mənəvi əhəmiyyətləri, humanitar elmlərin qiymətləndirmə meyarları, dəyər şkalaları əyləc rolunu oynayır.

Bilirik ki, mütləq şəkildə hamı üçün ümumi olan ideyalar mövcud deyil. Bizə o da məlumdur ki, biliklər anadangəlmə olmur, deməli, mənəvi-əxlaqi prinsiplər də anadangəlmə ola bilməz. Yeni dövr fəlsəfəsində sensualizm konsepsiyasının müəllifi, XVII əsr ingilis alimi və mütəfəkkiri Con Lokk yazırdı: “Kimdəsə anadangəlmə ideyalar varsa, həmin şəxsdən onların necə və nə qədər olduğunu öyrənməyə şad olardım”. Yeni onlar anadangəlmə ola bilməz. Çox vaxt cılığın dərkətmə, duyma istəyi, biliklərə meyil hissiyyəti təcrübə, sensual qavrama sayəsində meydana çıxır. Aristotelin fikrincə, “ağıl qavramağa başlayanda ideyaları kəsb edir”. Fikrimizcə, qavrayışın, ideyaların və mənəvi-əxlaqi qaydaların ümumiliyi müasir təhsil prosesinin əməli müstəvisində daha fəal və dərin təzahürünü və tətbiqini tələb edən mühüm platformadır. Qlobal baxımdan, ümumbəşəri intellektual mühit, məktəblər və universitetlər, elmi müəssisələr müasir dünyanı bir çox təhdidlərdən qoruyan adekvat və xilasedici buferin qorunub saxlanmasını təmin edən qüvvələrdir, möhkəm bazalardır. İnsanlar kin-küdurətdən, qətlərdən və beynəlxalq intriqalardan beziblər.

Fikrimcə, mənəviyyət yolu ilə saflaşdırılan şüura və ağıla inamın bilik vasitəsilə dəstəklənməsi müasir təhsil və elmin əsas vəzifəsidir. Qlobal aləmdə bir-birimizlə müasir elm və təhsil mühtisi vasitəsilə dialoq apara bilib-bilməməyimiz isə özümüzə asılıdır. Biz istəməzdik ki, gələcək nəsillər humanitar qavramanın və əldə olunan biliklərin mənəvi dərkənin önəmi barədə mücərrəd və dumanlı təsəvvürlərə malik olsunlar. Bəzən kitablarda da səhvlər ola bilər. Müəyyən mərhələdə biliklərin də bu və ya digər dərəcədə yanlış olması mümkündür. İndi bəzən elektron texnikayla davranmağı uşaqlar bizə öyrədir. Lakin mənəvi, yüksələn dəyərlərin ötürülməsi prosesi şəxsiyyəti, gələcək nəsilləri maarifləndirməyi, onlara təhsil verməyi özünə vəzifə seçmiş insanların üzərinə düşməlidir. Xeyali səcdəgaha çıxarılmış bu sakral fikri baş verəcək heç bir yüksək texnoloji inqilab durdura bilməz. Çünki idrakın ilhamı mənəvi impulslardan güc alır. Daha çox mənəvilik, estetik tərbiyə, kreativlik, mücərrəd tərəkür, təxəyyül, sosial açıqlıqdan keçən ağıl fantaziyaları, həyat sevgisi harmonik şəxsiyyətin formalaşmasına yardımçı ola bilər. O zaman Diogenin gün işığında yandırdığı fəner axtarışda olanı tapacaq.

Bəli, biz bilirik ki, bütün yollar Məbədə doğru getmir, lakin ona doğru apararı, Göy ilə Yer qarşısında bəraət qazanmış Yol bizi buraya - Moskva Dövlət Universitetinə gətirdi!”

Xatırladaq ki, bu il fevralın 27-də MDU-nun Bakı filialının rektoru Nərgiz Paşayeva Rusiya Təhsil Akademiyası üzvlərinin ümumi toplantısında M.V.Lomonosov adına MDU-nun rektoru akademik Viktor Sadovniçinin təqdimatı ilə yekdilliklə akademik (əcnəbi üzv) seçilib. 4 il əvvəl - 2015-ci ildə isə yanvarın 26-da MDU-nun 260 illiyinin qeyd olunduğu zaman Nərgiz Paşayevaya universitetin fəxri professoru adı verilmişdi. Nərgiz xanım bu münasibətlə demişdi: “Mən özümü yalnız öz sahəmin mütəxəssisi deyil, müəllim, təhsilə xidmət edən bir insan hiss edirəm. Moskva Dövlət Universitetinin professoru adı qürurla səslənir, çünki qlobal akademik dairələrdə MDU kifayət qədər yüksək yer tutur”.